

بررسی الگوی روابط ساختاری در پیش بینی عملکرد جنسی زنان بر اساس نقش جنسیتی آندروژنی با واسطه سبک‌های تبادل اجتماعی

معصومه تدریس تبریزی^۱، مجید صفاری‌نیا^{۲*}، مهناز علی اکبری^۳، احمد علی پور^۴

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲. استاد روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۳. استاد روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۴. استاد روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۱۲

دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۲۹

Developing a Structural Relationships in Predicting Women's Sexual Function Based on Gender Roles of Androgyny by Mediated of Social Exchange Styles

Masoumeh Tadriss tabrizi¹, Majid Saffarini^{2*}, Mahnaz Ali Akbari³, Ahmad Alipour⁴

1. Ph.D. Student in Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

2. Professor of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

3. Professor of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

4. Professor of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

Received: 2022/02/18

Accepted: 2022/08/03

10.30473/sc.2022.65145.2789

Abstract

Introduction: This research was conducted in order to investigate the relationship between the gender role of androgyny and women's sexual function through the mediation of social exchange styles. **Methods:** The present study was a correlational descriptive study. The statistical population included all married women who lived in Tehran, through an online invitation. In the current research, Bem's gender roles scale (1981), women's sexual function scale (Rosen et al., 2000) and Social Exchange Styles Scale (Leybman et al., 2011) were used as tools. **Results:** The results showed that sexual function has a significant negative relationship with the Benefit-seeking exchange style and a significant positive relationship with the overinvestment exchange style. Also, there is a negative and significant correlation between the gender role of androgyny, with the exchange styles of Benefit-seeking and overinvestment. Also, the fit indices indicate the good fit of the proposed model with the data. The results of the bootstrap test also showed that the Benefit-seeking exchange style ($\beta=0.300$) and the overinvestment exchange style ($\beta=-0.280$) have a significant mediating role in the relationship between the androgynous gender pattern and sexual performance. **Conclusion:** According to the results, in order to improve sexual performance, attention should be paid to social exchange styles. The findings of the present study provide a useful framework for identifying the influential components in the field of social psychology in women's sexual function that should be considered in research and clinical interventions programs.

Key Words: Gender Role Androgyny, Social Exchange Styles, Sexual Function.

چکیده

مقدمه: این پژوهش به منظور بررسی رابطه بین نقش جنسیتی آندروژنی و عملکرد جنسی زنان با میانجی‌گری سبک‌های تبادل اجتماعی صورت گرفت. **روش:** پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه زنان متاهلی بود که در شهر تهران زندگی می‌کردند که از طریق فراخوان اینترنتی در پژوهش شرکت کردند. در پژوهش حاضر از مقیاس نقش‌های جنسیتی بم (۱۹۸۱)، مقیاس عملکرد جنسی زنان (روزن و همکاران، ۲۰۰۰) و پرسشنامه تبادل اجتماعی لیمن و همکاران (۲۰۱۱) به عنوان ابزار استفاده گردید. یافته‌ها: نتایج نشان داد که عملکرد جنسی رابطه منفی معنی‌داری با سبک تبادل منفعت طلبی و رابطه مثبت معنی‌داری با سبک سرمایه‌گذاری افراطی دارد. همچنین همبستگی منفی و معناداری بین نقش جنسیتی آندروژنی، با سبک‌های تبادل منفعت طلبی و سرمایه‌گذاری افراطی وجود دارد. همچنین شاخص‌های برازش حاکی از برازش مناسب مدل پیشنهادی با داده‌هاست. نتایج آزمون بوت استراپ نیز نشان داد که سبک تبادل منفعت‌طلبی ($\beta=0.300$) و سبک تبادل سرمایه‌گذاری افراطی ($\beta=-0.280$) نقش واسطه‌ای معناداری در رابطه بین نقش جنسیتی آندروژنی با عملکرد جنسی دارند. **نتیجه‌گیری:** با توجه به نتایج، جهت بهبود عملکرد جنسی باید به سبک‌های تبادل اجتماعی توجه کرد. یافته‌های پژوهش حاضر چهارچوب مفیدی را در شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار در حوزه روانشناسی اجتماعی در عملکرد جنسی زنان فراهم می‌کند که در برنامه‌های پیشگیری و درمانی می‌بایست مدنظر قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: نقش جنسیتی آندروژنی، سبک‌های تبادل اجتماعی، عملکرد جنسی.

*Corresponding Author: Majid Saffarini

Email: msaffarinia@yahoo.com

* نویسنده مسئول: مجید صفاری نیا

مقدمه

و احساس کلی فرد نسبت به خودش به عنوان یک مرد یا یک زن و تجربیش در رابطه با مسائل جنسی، ارتباط دارد. این تعریف مطابق با اصطلاح نقش جنسیتی می‌باشد. به عبارت دیگر جهت‌گیری نقش جنسیتی یک فرد توسط تبعیت آن فرد از هنجارهای زنانگی و مردانگی مشخص می‌شود (جیمز، ۲۰۲۰). مردانگی یا نقش جنسیتی مردانه عبارت است از ویژگی‌های مربوط به مردان مانند اعتماد به نفس، مستقل بودن و در مقابل زنانگی یا نقش جنسیتی زنانه به ویژگی‌هایی مانند مهربان بودن، حساس بودن و ... مربوط می‌شود. چنانچه فردی در هر دو صفت شخصیتی زنانه و مردانه نمره بالا بگیرد، دارای نقش جنسیتی آندروژنی می‌باشد. بنابراین مطابق با نظریه بَم (۱۹۷۴) هر فردی از لحاظ نقش جنسیتی ممکن است به عنوان شخصیت زنانه^۷، مردانه^۸ یا آندروژن^۹ توصیف شود. نظریه طرحواره‌های جنسیتی که توسط بَم (۱۹۸۱) به نقل از علی‌اکبری دهکردی، محتشمی و حسن‌زاده، (۱۳۹۱) مطرح شد، ادعا می‌کند، میزان استفاده هر فرد از طرحواره‌های جنسیتی به منظور درک و ارزیابی دیگران و همچنین برای هدایت رفتارشان متفاوت است. برخی افراد به شدت رفتارها و نقش‌ها را به یک جنسیت مرتبط می‌دانند، در حالی که برخی افراد تمایل کمتری به درک رفتارها و نقش‌ها برای یک جنس دارند. به دنبال نظریه بَم^{۱۰} (۱۹۸۱) تحقیقاتی در زمینه نقش‌های جنسیتی صورت پذیرفت و پیشینه تحقیقاتی نشان داد که افراد دارای نقش جنسیتی آندروژنی در روابط زناشویی و از لحاظ بین‌فردی خشنودترند. همچنین نقش جنسیتی مردانه و آندروژنی به خصوص در زنان با وضعیت سلامت روان در ارتباط است. تحقیقات بیانگر این است که صفات مثبت زنانه (مانند عطفوت و همکاری...) و صفات مثبت مردانه (مانند تسلط، شجاعت...) و تجمعی از این صفات مثبت زنانه و مردانه (آندروژنی) با سلامت روانی ارتباط دارد (وودهییل و ساموتلز^{۱۱}، ۲۰۰۳). بنابراین پیشینه مطالعاتی نشان داده است که نقش‌های جنسیتی با سلامت روانی و رضایت جنسی مرتبط است (لقتکوییز و زلدو^{۱۲}، ۲۰۰۶؛ ماهالیک، برنز و سیزدک^{۱۳}، ۲۰۰۷؛ ایساک و شای^{۱۴}، ۲۰۱۱؛ رینولد^{۱۵} و

یکی از مسائل مهم در روابط همسران بخصوص در سال‌های اولیه تشکیل زندگی مشترک، مسائل جنسی است. وجود رابطه جنسی مطلوب به نحوی که بتواند موجب تأمین رضایت طرفین شود، نقش بسیار مهم و اساسی در موفقیت و پایداری کانون خانواده دارد (علی‌اکبری دهکردی، ۱۳۸۹). بنابراین رابطه جنسی صحیح به عنوان پیش‌زمینه‌ای برای تقویت عواطف و احساسات بین زوجین عمل نموده و می‌تواند، موجبات تحکیم پیوندهای خانوادگی را فراهم آورد و از پیدایش و تشدید اختلالات و از هم‌گسیختگی بنیان خانواده و جامعه جلوگیری نماید (اسلاتر و رویینسون^۱، ۲۰۱۴). با این تعریف، سلامت جنسی موقعیتی است که در آن زوجین از یک رابطه سالم، مناسب و بهنجار جنسی بهره‌مند هستند، به گونه‌ای که وضعیت جسمی، روانی و رفتاری آنها مطلوب و حاکی از نوعی هماهنگی، انس و محبت در زندگی زناشویی است. سلامت جنسی نیازمند رویکرد مثبت و محترمانه برای ارتباط جنسی در روابط زناشویی است، به گونه‌ای که امکان افزایش تجارب جنسی ایمن و لذت‌بخش و رهایی از هرگونه خشنونت برای زوجین وجود داشته باشد (هیگینز، مولیناکس، تروسلا، داویدسون و مور^۲، ۲۰۱۱). عملکرد جنسی بخشی از سلامت جنسی محسوب می‌شود (ترکزهرایی ازگلی و خوشابی، ۲۰۱۶). امروزه نقش عملکرد جنسی مناسب در کیفیت زندگی به عنوان یک موضوع مهم در سلامت جنسی بسیار مورد توجه محققان قرار گرفته است. مطالعات نشان داده است که کاهش عملکرد جنسی می‌تواند، اثرات منفی بر روی اعتماد به نفس و روابط بین‌فردی بگذارد (پوینر-دل^۳ و همکاران، ۲۰۱۱؛ الکرناوی^۴، ۲۰۱۲). همچنین پیشینه مطالعاتی نشان داده است که عملکرد جنسی مطلوب نقش مهمی در احساس سلامتی و بالابردن کیفیت زندگی دارد (کولتیک^۵ و همکاران، ۲۰۲۰).

از طرفی دیگر جیمز^۶ (۲۰۱۰) اعتقاد دارد که رفتارهای جنسی، پیچیده و متنوع هستند و روابط بین فردی، شرایط زندگی و فرهنگی در آن نقش دارند. این رفتار با ساختار زیستی

7. feminine

8. masculine

9. androgynous

10. Bem

11. Woodhill & Samuels

12. Lefkowitz, E. S. & Zeldow

13. Mahalik, J. R., Burns, S. M. & Syzdek

14. Isaac & Shah

15. Reynolds

1. Slater & Robinson

2. Higgins, J. M., Mullinax, M., Trussell, J., Davidson, J. K., & Moore

3. Poyner-Del

4. AL-krenawi

5. Kołtuniuk

6. James

مبتنی بر مفهوم پاداش‌ها، تنبیه‌ها و منابع می‌باشد. منابع تبادل شده می‌توانند، پول برای رفع نیاز، اطلاعات برای حل مسئله و خلاقیت،... باشد (اسپیلمن^۵، ۲۰۱۳). نظریه تبادل اجتماعی معتقد است، هنگامی افراد وارد یک رابطه یا گروه می‌شوند، بر هزینه‌های سرمایه‌گذاری شده و مشارکت خود در خصوص میزان سودی که به دست می‌آورند، تمرکز می‌کنند (صفاری‌نیا، ۱۳۹۶). به عنوان مثال زمانی که یک فرد هزینه‌های یک رابطه را بیشتر از منافعش درک می‌کند، تئوری تبادل اجتماعی پیش بینی می‌کند که این شخص احتمالاً تصمیم به ترک این رابطه می‌گیرد (وست و ترنر^۶، ۲۰۰۷). این تئوری در رابطه زناشویی هم حائز اهمیت است. پری^۷ (۲۰۰۴) معتقد است که تئوری تبادل اجتماعی یکی از نظریه‌های مهم در زمینه ازدواج و خانواده است که توجیه و تبیین مناسبی برای کیفیت و نحوه روابط زناشویی ارائه می‌کند. به عنوان مثال طبق این دیدگاه مردی که در رفتار همسرش بی‌عدالتی درک کند، دچار انزال زودرس می‌شود (روزنباوم^۸، ۲۰۰۹). بنابراین نتایج مطالعات در مورد نقش تبادل اجتماعی در عملکرد جنسی و نگرش‌های جنسی زنان و مردان نشان داده است که تبادل اجتماعی بین زن و شوهر در خصوص مسائل زناشویی و روابط جنسی، روابط عاشقانه، صمیمیت، نگرش‌ها و دیدگاه‌هایی مانند بده و بستان و هزینه و پاداش در آنان شکل می‌دهد که به طور اساسی عملکرد جنسی آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد (کنریک^۹ و همکاران، ۲۰۰۳؛ اسپرچر^{۱۰}، ۲۰۰۱، سانچز-فنتز و سانتوس-ایگلاس^{۱۱}، ۲۰۱۶؛ استفنسون و مستون^{۱۲}، ۲۰۱۱؛ کارنوال^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۴؛ عزیزپور و صفارزاده، ۲۰۱۶، شریفیان، صفاری‌نیا و عزیززاده فرد، ۱۳۹۷). به طوری که در روابط زناشویی، زوجینی که پیامدهای هزینه/پاداش مطلوبی از یکدیگر دریافت می‌کنند، به احتمال زیاد نسبت به ازدواجشان رضایت بیشتری دارند و کمتر می‌خواهند، مشکلات زناشویی شان را از طریق طلاق و جدایی حل کنند. این دسته از زوجین در مسائل زناشویی مانند رضایتمندی جنسی و انتظار از روابط زناشویی هم رضایتمندی بالاتری دارند و بالعکس زوجینی که پیامدهای هزینه/پاداش

همکاران، ۲۰۱۶؛ علی‌اکبری دهکردی، شکرکن و محتشمی، ۱۳۹۰؛ علی‌اکبری دهکردی، ۱۳۹۳). به عنوان مثال مطالعه تا^۱ (۲۰۱۷) بیان می‌کند که رضایت جنسی با نقش جنسیتی زنانه ارتباط دارد، بیشترین خصوصیات زنانگی مرتبط با رضایت جنسی همدلی، خودابرازی و پرستاری است؛ همچنین خصوصیات مردانگی مانند خودانگیزی و استقلال با رضایت جنسی مرتبط و خصوصیات مردانگی پرخاشگری با عدم رضایت جنسی ارتباط معنی‌دار دارند. زارعی، پورحسین، طرفداری، حبیبی عسکرآباد و باباخانی (۱۳۹۵) نیز نشان دادند که نقش‌های جنسیتی به صورت مستقیم بر سلامت جنسی تأثیرگذار هستند. همچنین معارف، خلیلی، حجازی و لواسانی (۱۳۹۳) نیز طی مطالعه‌ای بیان کردند که در مردان بین نقش جنسیتی زنانگی و رضایتمندی زناشویی رابطه مستقیم وجود دارد در حالی که چنین رابطه‌ای در زنان معنی‌دار نبود. در یکی از جدیدترین مطالعات یو^۲ (۲۰۲۰) طی پژوهشی بیان کرد که در گروه زنان، نگرش‌های جنسیتی اثر مستقیم و غیرمستقیم بر رضایت زناشویی دارد در حالی که در گروه مردان کیفیت ارتباط نقش واسطه‌ای بین نقش‌های جنسیتی و رضایت زناشویی دارد.

زمانی که ازدواج و یک رابطه زناشویی بین دو نفر شکل می‌گیرد، به نظر می‌رسد که ادراک و نگرش زوجین نسبت به سود و زبانی که از این رابطه بدست می‌آورند، مهم است و می‌تواند، نقش سایر عوامل تأثیرگذار بر این رابطه زناشویی را نیز تحت تأثیر قرار دهد. بنابراین تبادل^۳ که یکی از بنیادی‌ترین شیوه‌های برقراری پیوند میان گروه‌ها و افراد است؛ مسائل درونی زوجین نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. در همین راستا زناشویی یکی از مهم‌ترین تبادلات در نظر گرفته می‌شود (حکمت‌نیا و بهادری جهرمی، ۱۳۹۵). رابطه زناشویی در رویکردهای نظری تبادل اجتماعی نه تنها به عنوان سیستم پاداش - هزینه در نظر گرفته می‌شود، بلکه از لحاظ روابط متقابل، درجات مختلف وابستگی، شکل‌گیری تعهد میان طرفین، انسجام، همبستگی و اعتماد، نابرابری قدرت، ارزش‌ها و وقوع رفتارهای بین‌فردی مورد توجه قرار می‌گیرد (سابی، چارلتون و چارلتون^۴، ۲۰۱۸). تئوری تبادل اجتماعی یک رویکرد روانشناسی اجتماعی است که روابط اجتماعی را به عنوان یک فرآیند تبادلی بین دو شریک تشریح می‌کند که

5. Spellman
6. West & Turner
7. Perry
8. Rosenbaum
9. Kenrick
10. Sprecher
11. Sánchez-Fuentes, Santos-Iglesias
12. Stephenson, Meston,
13. Cornwall

1. Ta
2. Yoo
3. exchange
4. Sabey, Charlton, Charlton

درخواست و انجام رابطه جنسی می‌تواند رفتار جنسی و هیجان‌ها و لذت همراه با آن را تا حدود زیادی تحت تأثیر قرار دهد. همچنین مطالعات نشان داده است که نظریه تبادل اجتماعی در چارچوب پول و عشق در بین زوجین حائز اهمیت است که می‌تواند روابط عاشقانه، صمیمیت، انگیزه‌ها، تمایلات جنسی و سطح رضایتمندی زناشویی و جنسی را در آنها تحت تأثیر قرار دهد (کارنوال^۷ و همکاران، ۲۰۱۴). پس این دیدگاه به طور نظری و همچنین بر اساس پیشینه مطالعاتی می‌تواند در نحوه نگرش‌های جنسی زوجین که یکی از مصادیق شناخت اجتماعی است، مؤثر باشد (تیاپوت و کلی^۸، ۱۹۵۹). بنابراین مشکلات جنسی زنان نه تنها باید در بافت زیست پزشکی بررسی شود، بلکه باید زمینه‌های اجتماعی ارتباطی هم مورد بررسی قرار گیرد (باسون^۹، ۲۰۰۵) و از آنجایی که مشکلات جنسی چند عاملی هستند، متخصصان باید به همه عوامل توجه کنند، باید روابط اجتماعی زنان هم مورد بررسی قرار گیرد. پیشینه مطالعاتی نیز نقش عوامل روانی-اجتماعی را در این حوزه مورد بررسی قرار داده است، اما این مطالعات اندک هستند، لذا پژوهش حاضر سعی دارد، با استفاده از مدل معادلات ساختاری مدلی تدوین کند تا ارتباط بین نقش جنسیتی آندروژنی را با عملکرد جنسی و با میانجیگری سبک‌های تبادل اجتماعی مورد بررسی قرار دهد؛ همچنین ساختار مدل را مورد آزمون قرار دهد که آیا مدل از برآزش کافی برخوردار است یا خیر؟ و اینکه آیا سبک‌های تبادل اجتماعی می‌توانند، ارتباط بین نقش جنسیتی آندروژنی با عملکرد جنسی را میانجیگری کنند؟

روش

طرح پژوهش: طرح پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی و معادلات ساختاری بود.

جامعه آماری: جامعه آماری در این پژوهش شامل تمامی زنان متأهل ساکن شهر تهران بودند. کلانین^{۱۰} (۲۰۱۶) حداقل حجم نمونه برای استفاده از روش مدلیابی معادلات ساختاری را ۲۰۰ نفر می‌داند، همچنین وی تعداد ۵ تا ۱۰ شرکت‌کننده به ازای هر پارامتری که باید تخمین زده شود را پیشنهاد می‌کند. با در نظر گرفتن این موضوع، تعداد ۵۵۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند که بعد از حذف داده‌های پرت،

مطلوبی دریافت نمی‌کنند در روابط زناشویی شان دچار مشکل می‌شوند (نامونزنی و دنتن^۱، ۲۰۰۸؛ استیفنسون و مستون^۲، ۲۰۱۱؛ سانچز-فیونتس و سانتوس-لگلسایس^۳؛ ۲۰۱۶). از طرفی پیشینه مطالعاتی نشان داده است، زمانی که روابط تبدالی در بین زن و شوهر خیلی شدید باشد، زنان را در فعالیت‌های جنسی ناتوان می‌سازند و آنها را از صحبت کردن درباره مسایل جنسی بر حذر می‌دارد؛ در چنین شرایطی عملکرد جنسی و لذت جنسی همراه آن برای زنان بسیار تضعیف می‌شود (هوپ^۴، ۲۰۱۴؛ وامویی^۵ و همکاران، ۲۰۱۵). پژوهش‌های اخیر هم این یافته‌ها را تأیید می‌کنند. به عنوان مثال صفاری نیا، شریفیان و عزیزاده‌فرد (۱۳۹۹) طی پژوهشی بیان کردند که سبک تبدالی انصاف می‌تواند، اختلال درد جنسی را پیش‌بینی کند. همچنین شریفیان، صفاری‌نیا و عزیزاده‌فرد (۱۳۹۷) طی مطالعه‌ای نشان دادند که طرحواره جنسی پرشور-رمانتیک و طرحواره جنسی خجالتی - محتاط با میانجیگری سبک تبدالی انصاف اثر غیرمستقیم بر اختلال درد جنسی دارند. مردانی‌ولندانی، صفاری نیا، علی‌پور و آقاییوسفی (۱۳۹۸) نیز طی مطالعه‌ای با هدف بررسی اثربخشی آموزش خود دلسوزی شناختی بر تغییر سبک‌های تبادل اجتماعی زوجین متقاضی طلاق نشان دادند که آموزش خود دلسوزی شناختی بر تغییر سبک‌های تبادل انصاف و سرمایه‌گذاری افراطی تأثیر معنی‌دار داشته است. از طرفی مطالعه شریفیان و همکاران (b۱۳۹۷) نشان داد که اضطراب جنسی و سازگاری زناشویی بدون میانجیگری سبک‌های تبادل اجتماعی با اختلال واژینیسموس در ارتباط است. همان‌طور که پیشینه مطالعاتی نشان می‌دهد، چگونگی تبادل اجتماعی بین زن و شوهر برای رابطه جنسی و در هنگام فعالیت‌های جنسی تا حدود زیادی تحت تأثیر نگرش‌های جنسی زن و شوهر است (باومیستر^۶، ۲۰۱۴)، از طرفی تئوری تبادل اجتماعی یک چارچوب بالقوه مفید برای ارزیابی مسائل جنسی را فراهم می‌کند و تعداد کمی از محققان از این متغیر استفاده کرده‌اند. پژوهشگرانی همچون پری (۲۰۰۴) عنوان کرده‌اند که نظریه تبادل اجتماعی از جمله تئوری‌هایی می‌باشد که می‌تواند برای درک و تبیین پویایی‌های ازدواج به کار گرفته شود. به طور کلی ادراک زن در تعامل اجتماعی با شوهر در هنگام

1. Nakonezny, PA & Denton
2. Stephenson, & Meston
3. Sanchez-Fuentes, Santos-Iglesias
4. Hope
5. Wamoyi
6. Baumeister

7. Cornwall
8. Thibaut, Kelley
9. Basson
10. Kline

روانسجی از فرم بلند پایاتر است. در ایران علی‌اکبری دهکردی، محتشمی و حسن‌زاده (۱۳۹۱) به برآورد پایایی مقیاس فرم کوتاه نقش جنسی بم و مؤلفه‌های آن پرداختند. ضرایب آلفای کرونباخ به دست آمده حاکی از پایایی بالای مقیاس در دو عامل مردانگی و زنانگی بود و نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان‌دهنده برازش ضعیف مدل در تعیین عامل‌ها به شکل اولیه بیان شده توسط بم (۱۹۸۱) بود، در حالی که نتایج تحلیل عاملی اکتشافی در ۳۰ گویه بیانگر سه عامل مردانگی، زنانگی و خنثی با تغییراتی در برخی از گویه‌های اصلی بود. همچنین، یافته‌های مربوط به هنجارسازی با توجه به تغییر و جابجایی در چند گویه در تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که میانه نمرات مردانگی و زنانگی در کل نمونه ایرانی به ترتیب ۵/۳۶ و ۵/۸۱ می‌باشد.

پرسشنامه تبادل اجتماعی: پرسشنامه تبادل اجتماعی توسط لیمین و همکاران (۲۰۱۱) طراحی شده و مشتمل بر ۵۴ گویه و پنج خرده‌مقیاس پیگیری، انصاف، فردگرایی، منفعت‌طلبی و سرمایه‌گذاری افراطی می‌باشد. این پرسشنامه در ایران توسط صفاری‌نیا (۱۳۹۴) ابتدا به زبان فارسی ترجمه و سپس نسخه ترجمه شده فارسی به انگلیسی برگردانده شد. پس از آن، قابل فهم و رسا بودن متن توسط اساتید روان‌شناسی مورد بررسی قرار گرفت و بر روی ۴۷۰ زن و مرد شهر تهران اجرا شد. در این پژوهش تعداد گویه‌ها به ۴۱ گویه تقلیل یافت. گویه‌ها در طیف لیکرت پنج درجه‌ای (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) نمره‌گذاری می‌شوند. در پژوهش صفاری‌نیا (۱۳۹۴) پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه برابر با ۰/۸۳ به دست آمد که میزان رضایتبخشی است. همچنین، نتایج پژوهش جهت تعیین روایی محتوایی با استفاده از نظر متخصصان حاکی از روایی محتوایی پرسشنامه و نتایج تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل مؤلفه‌های اصلی (PC) از طریق چرخش واریماکس مؤید وجود پنج عامل دارای ارزش ویژه بزرگتر از یک و نیم تحت عنوان «پیگیری»، «انصاف»، «فردگرایی»، «منفعت‌طلبی» و «سرمایه‌گذاری افراطی» با تغییر در برخی گویه‌های اصلی و حذف برخی گویه‌ها بوده است. همچنین، نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان‌دهنده برازش نسبتاً خوب مدل ۴۱ گویه‌ای بود. به علاوه، یافته‌های مربوط به هنجارسازی نشان داد که میانه نمرات انصاف، منفعت‌طلبی، فردگرایی، پیگیری و سرمایه‌گذاری افراطی در کل نمونه ایرانی به ترتیب برابر با ۱۴، ۳۲، ۲۱، ۲۷ و ۱۳ می‌باشد.

داده‌های مربوط به ۵۰۴ نفر قابل تجزیه و تحلیل بود. با توجه به شرایط موجود در جامعه و شیوع ویروس کووید-۱۹، پرسشنامه‌ها به صورت اینترنتی تهیه و در فضای مجازی منتشر و افرادی که تمایل به شرکت در پژوهش داشتند، پرسشنامه‌ها را تکمیل و ارسال کردند. متاهل بودن، سابقه ازدواج حداقل یک سال، رده سنی ۲۹ تا ۳۹ سال، نداشتن مشکلات جنسی مزمن، نداشتن مشکلات جسمانی و روانپزشکی مزمن، عدم مصرف دارو برای مشکلات جسمانی و روانی، عدم سابقه ازدواج مجدد و عدم وجود هر نوع مشکل جنسی مزمن در شوهر از شرایط ورود به نمونه بودند. در این مطالعه ۸۳ نفر از زنان دارای نقش جنسیتی مردانگی، ۱۲۳ نفر دارای نقش جنسیتی زنانگی، ۱۷۸ نفر دارای نقش جنسیتی آندروژنی و ۱۲۰ نفر دارای نقش جنسیتی نامتمايز بودند. بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی نشان داد که میانگین و انحراف استاندارد سن زنان به ترتیب برابر با ۳۵/۶۴ و ۹/۳۹ سال بود. همچنین، در نمونه موردنظر سطح تحصیلات ۱۶ نفر (معادل ۵/۴ درصد) سیکل، ۷۸ نفر (معادل ۲۶/۲ درصد) دیپلم، ۱۴۳ نفر (معادل ۴۸ درصد) لیسانس، ۴۸ نفر (معادل ۱۶/۱ درصد) کارشناسی ارشد و ۱۳ نفر (معادل ۴/۴ درصد) دکتری بودند. میانگین و انحراف استاندارد مدت ازدواج زنان به ترتیب برابر با ۱۳/۵۱ و ۹/۵۳ سال بود. همچنین شغل ۲۳۵ نفر (معادل ۷۸/۹ درصد) خانه‌دار و ۶۳ نفر (معادل ۲۱/۱ درصد) شاغل بود.

ابزارهای پژوهش

مقیاس نقش جنسی بم فرم کوتاه (۱۹۸۱): فرم کوتاه مقیاس نقش جنسی بم بر اساس فرم بلند آن ساخته شده است. فرم کوتاه یک مقیاس ۳۰ ماده‌ای است که شامل ۱۰ ماده زنانگی، ۱۰ ماده مردانگی و ۱۰ ماده مطلوبیت اجتماعی است و در طی لیکرت ۴ درجه‌ای (اصلاً، بعضی وقت‌ها، بیشتر وقت‌ها، همیشه) نمره‌گذاری می‌شود. مقیاس نقش جنسی بم به طور فردی و گروهی می‌تواند، اجرا شود و زمان متوسط برای اجرای آن حدود ۲۰ دقیقه است. این مقیاس در دامنه سنی دانش آموزان دبیرستانی و سنین بالاتر کاربرد دارد و گروه سالمندان یعنی ۶۵ به بالا را نیز در بر می‌گیرد (برمز و جانسون، ۱۹۹۰). بم (۱۹۸۱) به منظور برآورد پایایی فرم کوتاه مقیاس نقش جنسی، همسانی درونی این پرسشنامه را بررسی کرد. همسانی درونی به دست آمده ۰/۹۰ بود که بیانگر آن است که این مقیاس از لحاظ خصوصیات

پرسشنامه بررسی عملکرد جنسی زنان (روزن و همکاران ۲۰۰۰):

یکی از ابزارهای مناسب شاخص عملکرد جنسی زنان است که با ۱۹ سؤال، عملکرد جنسی زنان را در ۶ حوزه شامل میل، تحریک روانی، رطوبت، ارگاسم، رضایتمندی و درد جنسی می‌سنجد. این مقیاس توسط روزن و همکاران (۲۰۰۰) ساخته و در گروهی از زنان با اختلال تحریک جنسی اعتباریابی شده است. از آنجا که در پرسشنامه تعداد سوالات حوزه‌ها با یکدیگر برابر نیستند، ابتدا جهت هم وزن کردن حوزه‌ها با یکدیگر نمرات حاصل از سؤال‌های هر حوزه باهم جمع شده و سپس در عدد فاکتورها ضرب می‌شود. با جمع کردن نمرات ۶ حوزه با هم نمره کل مقیاس بدست می‌آید. به این ترتیب نمره‌گذاری به گونه‌ای است که نمره بیشتر نشانگر کارکرد بهتر جنسی است. بر اساس هم‌وزن نمودن حوزه‌ها، حداکثر نمره برای هر حوزه برابر ۶ و برای کل مقیاس ۳۶ خواهد بود. نمره صفر حاکی از آن است که فرد در طول ۴ هفته گذشته فعالیت جنسی نداشته است. نقطه برش برای کل مقیاس وزیر مقیاس‌ها به ترتیب عبارتند از: کل مقیاس ۲۸، میل ۳/۳، تحریک روانی ۳/۴، رطوبت ۳/۴، ارگاسم ۳/۴، رضایتمندی ۳/۸ و درد جنسی ۳/۸. به عبارت دیگر نمرات بیشتر از نقطه برش مبین عملکرد خوب است. این پرسشنامه یک پرسشنامه عمومی استاندارد می‌باشد که پایایی و روایی آن توسط روزن و همکارانش در سال ۲۰۰۰ طی تحقیقی که همین منظور انجام شد مورد تأیید قرار گرفت. همچنین پایایی و روایی این مقیاس در ایران طی تحقیقی توسط محمدی در (۱۳۸۳) انجام گردید، تایید شده است که ضریب پایایی کلی آزمون با دو روش تصنیف و بازآزمایی (۷۵ و ۷۸٪) و برای خرده آزمون‌ها با روش تصنیف بین ۶۳ تا ۷۵٪ و با روش بازآزمایی بین ۷۰ تا ۸۱٪ گزارش شده است.

شیوه تحلیل داده‌ها: به‌منظور توصیف متغیرهای پژوهش از شاخص‌های میانگین و انحراف معیار استفاده شد. همچنین جهت آزمون فرضیه‌ها و تأیید یا رد آن‌ها از تحلیل مسیر استفاده شد. لازم به ذکر است، برای انجام تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از نرم‌افزارهای SPSS²⁶ و AMOS²⁴ استفاده شد.

این روش، بررسی پیش فرض‌های این رویکرد آماری ضروری است. بنابر پیشنهاد کلاین (۲۰۱۶) مفروضه‌های بهنجاری تک‌متغیری به کمک برآورد مقادیر کجی و کشیدگی آزمون و تأیید شدند. با توجه به اینکه دامنه کجی و کشیدگی متغیرها در بازه ± 2 قرار داشت، نرمال بودن تک متغیری مورد تأیید قرار گرفت (جدول ۱). جهت بررسی نرمال بودن چند متغیری از ضریب کشیدگی استاندارد شده مردیا^۱ و نسبت بحرانی استفاده شده است. بنابر پیشنهاد بلانچ^۲ (۲۰۱۲)، مقادیر کوچکتر از ۵ برای نسبت بحرانی به‌عنوان عدم تخطی از نرمال بودن چند متغیره در نظر گرفته می‌شود. در این پژوهش ضریب مردیا ۱۴/۰ و نسبت بحرانی ۱/۹۹۵ به دست آمده که کمتر از عدد ۵ می‌باشد. بنابراین فرض نرمال بودن چند متغیری برقرار است. جهت بررسی عدم وجود داده‌های پرت چند متغیری، شاخص فاصله ماھالانوبیس^۳، مورد بررسی قرار گرفت و سطوح معناداری کمتر از ۰/۰۵ حاکی از دور افتاده بودن داده‌های پرت موردنظر است. براساس این شاخص، داده پرت شناسایی نشد. همچنین مفروضه عدم هم‌خطی چندگانه با شاخص‌های تحمل^۴ و عامل تورم واریانس^۵ ارزیابی شد. در این تحلیل در هیچ یک از مقادیر آماره‌های تحمل و عامل تورم واریانس محاسبه شده برای متغیرهای پژوهش، انحرافی از مفروضه هم‌خطی چندگانه مشاهده نشد. بنابراین بررسی پیش‌فرض‌های آماری نشان داد که روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد تحلیل مسیر، روش مناسبی برای ارزیابی برازش مدل است و جهت برآورد پارامترها از روش بیشینه درست‌نمایی^۶ استفاده شده است. پیش‌فرض دیگر برقراری رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته است که با همبستگی پیرسون مورد بررسی قرار گرفت. در این مدل متغیر مستقل که نقش جنسیتی آندروژنی است به صورت تصنعی^۷ (به صورت صفر و یک) وارد شده است.

شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش حاضر در جدول یک گزارش شده است.

جدول ۲ اطلاعات مربوط به همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

1. Mardia standardized kurtosis coefficient
2. Blunch
3. Mahalanobis d-squared method
4. Tolerance
5. VIF
6. Maximum likelihood (ML)
7. Dummy variables

یافته‌ها

برای تحلیل داده‌ها از همبستگی پیرسون و تحلیل معادلات ساختاری با رویکرد تحلیل مسیر استفاده شد. پیش از کاربرد

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	بیشینه-کمینه	کجی
سبک تبادل پیگیری	۲۸/۳۱	۴/۴۳	۴۰-۱۵	-۰/۲۹۴
سبک تبادل انصاف	۳۵/۹۲	۳/۷۵	۴۷-۲۷	-۰/۱۶۶
سبک تبادل فردگرایی	۲۱/۷۰	۲/۹۴	۳۱-۱۳	۰/۲۸۴
سبک تبادل منفعت طلبی	۲۹/۹۲	۵/۶۶	۴۴-۱۶	۰/۱۴۴
سبک تبادل سرمایه گذاری افراطی	۱۶/۰۳	۲/۴۸	۲۴-۹	-۰/۰۹۶
عملکرد جنسی	۲۲/۹۰	۷/۹۱	۰/۶۰ - ۳۳/۵۰	-۱/۶۹۲

جدول ۲. همبستگی بین متغیرهای پژوهش

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. نقش جنسیتی آندروژنی							
۲. سبک تبادل پیگیری	-۰/۰۶						
۳. سبک تبادل انصاف	۰/۰۵	۰/۵۴**					
۴. سبک تبادل فردگرایی	-۰/۰۷	۰/۴۲**	۱				
۵. سبک تبادل منفعت طلبی	-۰/۱۴*	۰/۵۹**	۰/۳۹**	۱			
۶. سبک تبادل سرمایه گذاری افراطی	-۰/۱۵*	۰/۴۸**	۰/۴۷**	۰/۵۷**	۱		
۷. عملکرد جنسی	۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۵۱**	۰/۴۳**	۰/۴۹**	۱	
			۰/۰۲	-۰/۰۲	-۰/۱۵*	۰/۱۶*	۱

* $P < 0.05$, ** $P < 0.01$

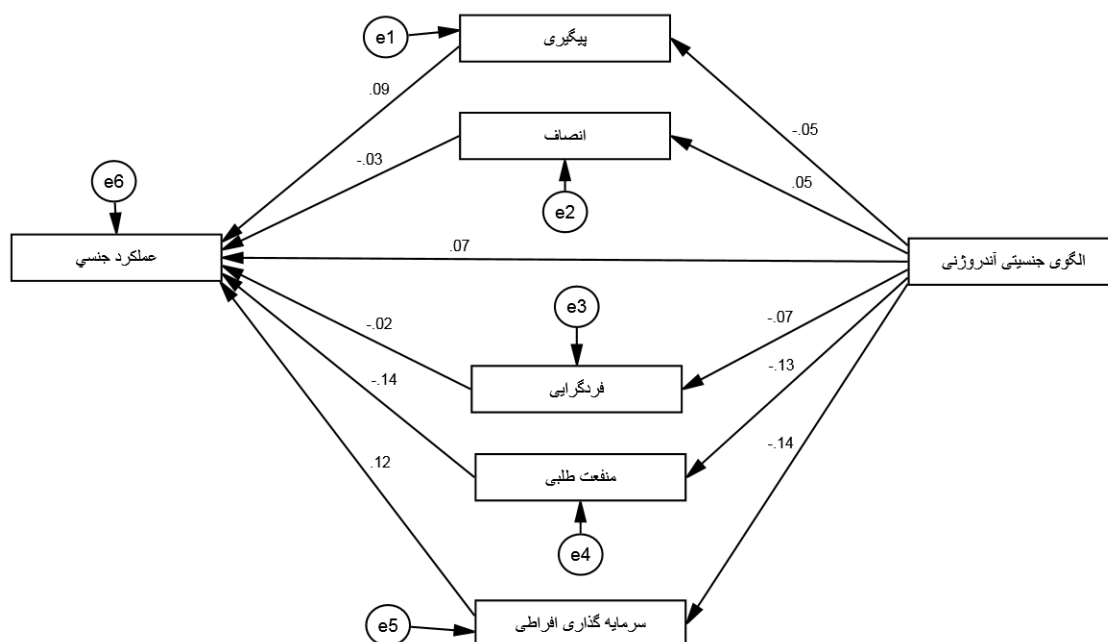
مناسب مدل دارد.

در ادامه کلیه اثرات مربوط به تمامی مسیرهای مستقیم در مدل تحلیل مسیر بررسی شد. ابتدا اثر مستقیم نقش جنسیتی آندروژنی بر سبک‌های تبادل اجتماعی و عملکرد جنسی و سپس اثرات سبک‌های تبادل اجتماعی بر عملکرد جنسی بررسی شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از روابط متغیرها از طریق مسیر ضرایب رگرسیونی استاندارد در جدول ۴ نشان می‌دهد که اثر سبک تبادل منفعت طلبی ($P=0.017$), $\beta=-0.137$) و سبک تبادل سرمایه‌گذاری افراطی ($\beta=0.118, P=0.040$) بر عملکرد جنسی معنادار بودند. همچنین نتایج نشان داد، سبک تبادل منفعت طلبی ($\beta=-0.132, P=0.022$) و سبک تبادل سرمایه‌گذاری افراطی ($\beta=-0.143, P=0.013$) در زنان دارای نقش جنسیتی آندروژنی معنی دار است.

به منظور بررسی سهم واسطه‌گری سبک‌های تبادل اجتماعی در رابطه بین نقش جنسیتی آندروژنی با عملکرد جنسی از دستور بوت استرپ استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ آورده شده است.

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد، همبستگی منفی و معناداری بین نقش جنسیتی آندروژنی، با سبک‌های تبادل منفعت طلبی و سرمایه‌گذاری افراطی در سطح 0.05 وجود دارد و همچنین بین سبک‌های تبادل منفعت طلبی و سرمایه‌گذاری افراطی با عملکرد جنسی به ترتیب همبستگی منفی و مثبت معناداری وجود داشت. برای آزمون روابط بین متغیرهای پژوهش از تحلیل مسیر استفاده شد. در مرحله اول از برازش کلی مدل و در ادامه ضرایب مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم مربوط به روابط مورد تحلیل قرار گرفت.

ابتدا جهت تعیین برازش کلی مدل، شاخص‌های برازش مدنظر قرار گرفت. شاخص‌های برازش مدل در جدول ۳ ارائه شده است. برای شاخص‌های برازندگی χ^2/df مقادیر کوچکتر از ۳ مناسب و هر چقدر به صفر نزدیکتر باشد حاکی از برازش خوب الگو می‌باشد. برای شاخص GFI , IFI و CFI مقدار نزدیک به 0.90 و بالاتر به عنوان برازش نیکویی قابل قبول تلقی می‌شود که نشان‌دهنده خوب بودن مدل می‌باشد. در ارتباط با شاخص $RMSEA$ مقادیر نزدیک به 0.05 یا کمتر بیانگر خطای منطقی تقریب است؛ مقدار بالاتر از 0.10 نشان از الزام رد کردن الگو می‌باشد (کلاین، ۲۰۱۶). شاخص‌های برازش ارائه شده در جدول ۳ نشان از برازش

شکل ۱. ضرایب استاندارد نقش جنسیتی آندروژنی با عملکرد جنسی با میانجیگری سبک‌های تبادل اجتماعی

جدول ۳: شاخص‌های نکویی برازش مدل ساختاری

RMSEA	IFI	CFI	PNFI	PCFI	GFI	χ^2/df	P	Df	χ^2	شناسه‌های برازش
۰/۰۷۲	۰/۹۰۴	۰/۹۰۳	۰/۶۱۹	۰/۶۱۸	۰/۹۱۲	۲/۵۴۳	<۰/۰۰۱	۱۰	۲۵/۴۳	الگوی پیشنهادی

جدول ۴: نتایج مربوط به اثرات مستقیم مدل پیشنهادی

مسیر	برآورد استاندارد	خطای معیار	آماره t	سطح معنی‌داری
نقش جنسیتی آندروژنی <--- عملکرد جنسی	۰/۰۶۷	۰/۹۶۲	۱/۱۵۴	۰/۲۴۹
نقش جنسیتی آندروژنی <--- سبک تبادل پیگیری	-۰/۰۵۴	۰/۵۱۲	-۰/۹۳۱	۰/۳۵۲
نقش جنسیتی آندروژنی <--- سبک تبادل انصاف	۰/۰۴۹	۰/۴۶۶	۰/۸۵۱	۰/۳۹۵
نقش جنسیتی آندروژنی <--- سبک تبادل فردگرایی	-۰/۰۷۰	۰/۳۵۰	-۱/۲۰۹	۰/۲۲۷
نقش جنسیتی آندروژنی <--- سبک تبادل منفعت طلبی	-۰/۱۳۲	۰/۶۵۳	-۲/۲۹۴	۰/۰۲۲
نقش جنسیتی آندروژنی <--- سبک تبادل سرمایه گذاری افراطی	-۰/۱۴۳	۰/۲۸۵	-۲/۴۹۵	۰/۰۱۳
سبک تبادل پیگیری <--- عملکرد جنسی	۰/۰۹۴	۰/۱۰۶	۱/۶۵۱	۰/۰۹۹
سبک تبادل انصاف <--- عملکرد جنسی	-۰/۰۳۲	۰/۱۱۷	-۰/۵۵۷	۰/۵۷۸
سبک تبادل فردگرایی <--- عملکرد جنسی	-۰/۰۱۵	۰/۱۵۶	-۰/۲۶۸	۰/۷۸۸
سبک تبادل منفعت طلبی <--- عملکرد جنسی	-۰/۱۳۷	۰/۰۸۳	-۲/۳۹۶	۰/۰۱۷
سبک تبادل سرمایه گذاری افراطی <--- عملکرد جنسی	۰/۱۱۸	۰/۱۹۱	۲/۰۵۹	۰/۰۴۰

جدول ۵: نتایج بوت استراپ برای مسیرهای غیرمستقیم

مسیرها	بوت	خطا	حد پایین	حد بالا	سطح معنی‌داری
نقش جنسیتی آندروژنی ← سبک تبادل پیگیری ← عملکرد جنسی	-۰/۰۸۴	۰/۱۳۶	-۰/۴۵۴	۰/۰۳۳	۰/۲۳۵
نقش جنسیتی آندروژنی ← سبک تبادل انصاف ← عملکرد جنسی	-۰/۰۲۶	۰/۱۰۴	-۰/۳۲۱	۰/۰۴۹	۰/۴۲۵
نقش جنسیتی آندروژنی ← سبک تبادل فردگرایی ← عملکرد جنسی	۰/۰۱۸	۰/۱۱۲	-۰/۱۱۰	۰/۲۷۶	۰/۵۹۸
نقش جنسیتی آندروژنی ← سبک تبادل منفعت طلبی ← عملکرد جنسی	۰/۳۰۰	۰/۲۱۲	۰/۰۴۸	۰/۷۹۷	۰/۰۴۳
نقش جنسیتی آندروژنی ← سبک تبادل سرمایه گذاری افراطی ← عملکرد جنسی	-۰/۲۸۰	۰/۲۰۸	-۰/۷۸۸	-۰/۰۴۵	۰/۰۴۵

شخص به دنبال منفعت است و در حالت دوم شخص بدون پیش‌بینی مقدار پاداشی که در رابطه دریافت می‌کنند، سرمایه‌گذاری افراطی می‌کنند. این فرد ممکن است به پاداش‌ها و هزینه‌ها هم توجه کند، اما کمک کردن به طرف مقابل برای ارضای نیازها را بیش از آن که هزینه‌بر بدانند پاداش‌دهنده در می‌یابد. برای وی سود و زیان در عشق و احساس بی‌اهمیت هست (کلارک و میلز^۲، ۲۰۱۱). بنابراین طبق نتایج مطالعه حاضر در عملکرد جنسی، زنان یا با توجه به سبک منفعت‌طلبی یا با توجه به سبک سرمایه‌گذاری افراطی پاسخ می‌دهند.

در خصوص عدم ارتباط سبک انصاف با عملکرد جنسی می‌توان به این مورد اشاره کرد که ادراک برابری خواهی که با اصل زیربنایی تئوری تبادل اجتماعی همخوان‌تر است و طبق پیشینه مطالعاتی افرادی در رابطه خود رضایت داشته و احساس شادکامی می‌کنند که در دریافت پاداش‌ها و متحمل شدن هزینه‌ها به احساسی از برابری و توازن دست یافته باشند (هاتفیلد و رامپسون^۳، ۲۰۱۱)، از طرفی پیشینه مطالعاتی نشان داده است که سبک تبدالی انصاف با اختلالات جنسی مانند واژینیسیموس در ارتباط است (اسپرچر، ۲۰۰۱؛ صفاری‌نیا و همکاران، ۱۳۹۹؛ شریفیان و همکاران، ۱۳۹۷) اما در برخی مطالعات نیز نشان داده‌اند که زنان تساوی‌گرا کمتر از زنان با نقش سنتی از زندگی زناشویی خود رضایت دارند (تانیگوچی و کافمن^۴، ۲۰۱۳)؛ با این وجود طبق تئوری تبادل اجتماعی احساس رضایت از زندگی زناشویی فقط به تعادل بین هزینه‌ها و سودها برنمی‌گردد و متغیرهای مهمی مثل سطوح مقایسه و گزینه‌های جایگزین و همینطور تعهد در رابطه (فاینشمیدت و فرایز^۵، ۲۰۱۷؛ پان^۵، ۲۰۱۸) نیز نقش اساسی دارند.

طبق نظریه بَم (۱۹۸۱) و مطالعات مشابه در مسائل جنسی مردان بیشتر مجذوب زیبایی‌ها و جذابیت فیزیکی می‌شوند در حالی که زنان بیشتر به ایمنی و تعهد عاطفی می‌اندیشند و تمایل دارند، نشانه‌های عاطفی عشق را تجربه کنند (سانچز-فنتز و سانتوس-ایگلاس^۶، ۲۰۱۶). بنابراین می‌توان گفت مردان یا به عبارتی نقش جنسیتی مردانگی در یک رابطه جنسی به دنبال کسب منافع هستند که رابطه برایشان به دنبال دارد و به آن بیشتر به شکل کسب لذت جنسی و

یافته‌های جدول ۵ نشان داد، سبک تبادل منفعت طلبی ($\beta = 0/300$) و سبک تبادل سرمایه‌گذاری افراطی ($\beta = -0/280$) نقش واسطه‌ای معناداری در رابطه بین نقش جنسیتی آندروژنی با عملکرد جنسی دارند. سبک‌های تبادل پیگیری، انصاف و فردگرایی نقش واسطه‌ای معناداری در رابطه بین نقش جنسیتی آندروژنی با عملکرد جنسی ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که بیان شد، این پژوهش به منظور تدوین مدل ساختاری رابطه بین نقش جنسیتی آندروژنی بر عملکرد جنسی زنان با میانجیگری سبک‌های تبادل اجتماعی صورت گرفت. نتایج این مطالعه نشان داد که عملکرد جنسی رابطه منفی معنی‌داری با سبک تبدالی منفعت‌طلبی و رابطه مثبت معنی‌داری با سبک سرمایه‌گذاری افراطی دارد. همچنین همبستگی منفی و معناداری بین نقش جنسیتی آندروژنی، با سبک‌های تبادل منفعت‌طلبی و سرمایه‌گذاری افراطی وجود دارد. همچنین شاخص‌های برازش حاکی از برازش مناسب مدل پیشنهادی با داده‌هاست. نتایج آزمون بوت استراپ نیز نشان داد که سبک تبادل منفعت‌طلبی و سبک تبادل سرمایه‌گذاری افراطی نقش واسطه‌ای معناداری در رابطه بین نقش جنسیتی آندروژنی با عملکرد جنسی دارند. این یافته‌ها به طور غیرمستقیم با نتایج پیشین همخوانی دارد (لفتکوویز و زلدو، ۲۰۰۶؛ ماهالیک، برنز و سیزدک، ۲۰۰۷؛ ایساک و شای، ۲۰۱۱؛ رینولد و همکاران، ۲۰۱۶؛ تا، ۲۰۱۷؛ یو، ۲۰۲۰؛ شریفیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ شریفیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ صفاری‌نیا و همکاران، ۱۳۹۹؛ زارعی و همکاران، ۱۳۹۵، معارف و همکاران، ۱۳۹۳).

اگرچه در پژوهش حاضر رابطه معنی‌داری بین بیشتر مؤلفه‌های تبادل اجتماعی با عملکرد جنسی وجود نداشت، اما معنی‌دار شدن دو مؤلفه سرمایه‌گذاری افراطی و منفعت‌طلبی قابل توجه است. بر طبق تئوری تبادل اجتماعی در روابط رمانتیک دو شکل تبادل دیده می‌شود: تبادل تقابلی (انجام اقداماتی سودمند به نفع طرف مقابل بدون اطلاع از زمان یا نحوه تلافی او) و تبادل مذاکره‌ای (چانه‌زنی صریح برای رسیدن به توافق در راستای منافع دوجانبه با ارزش برابر یا نابرابر) (لیو^۱، ۲۰۱۲). بنابر نوع تبادل دو نوع راهبرد مورد استفاده قرار می‌گیرد، تفکر «این به خاطر آن» و تفکر «آنچه برای تو خوب است برای من هم خوب است»؛ در حالت اول

2. Clark, Mills
3. Hatfield, E. & Rapson
4. Fainshmidt, S., & Frazier
5. Pan

1. Liu

ارضای غرایزشان (سانچز-فنتز و سانتوس- ایگلاس، ۲۰۱۶) و در این خصوص نیز توجه و اهتمام زیادی نشان می‌دهند، بنابراین نقش جنسیتی زنانه بیشتر با سبک تبادلی سرمایه‌گذاری افراطی در ارتباط است. بنابراین با توجه به مطالب بیان شده، مجموع صفات شخصیتی زنانه و مردانه که در شخصیت آندروژنی دیده می‌شود، هم با سبک‌های تبادلی منفعت‌طلبی و سرمایه‌گذاری افراطی در ارتباط است و از این جهت نتایج به دست آمده قابل تبیین است.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی روبه‌رو بوده است از جمله می‌توان اشاره کرد که این مطالعه بر روی زنان ساکن شهر تهران به صورت نمونه‌گیری در دسترس (غیرتصادفی) و به صورت اینترنتی و در زمان پاندمی ویروس کووید-۱۹ بدون توجه به ملاحظات فرهنگی و قومی مختلف صورت گرفت که تعمیم نتایج را با محدودیت روبه‌رو می‌کند. همچنین عدم کنترل متغیرهای جمعیت‌شناختی و متغیرهای شخصیتی گروه نمونه نیز یکی دیگر از محدودیت‌های پژوهش حاضر بوده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود، مطالعاتی با توجه به محدودیت‌های مطرح شده به همراه سایر متغیرهای احتمالی به نقش مداخله‌ای تئوری تبادل اجتماعی جهت پیشگیری و درمان مشکلات جنسی طراحی شود، همچنین توجه به رویکردهای شناختی - اجتماعی در مسائل جنسی به درمانگران و محققان پیشنهاد می‌گردد.

سرگرمی می‌نگرند و زنان بیشتر از مردان در یک رابطه سرمایه‌گذاری می‌کنند به عبارتی زنان چون به جنبه‌های عاطفی یک رابطه بیشتر اهمیت می‌دهند، برای حفظ و ایجاد یک رابطه بهتر بیش از حد سرمایه‌گذاری می‌کنند. از طرفی بر اساس شاخص برابری جنسیتی (GEI) فعالیت‌های جنسی در زنان تغییراتی کرده است (کانتولا و میتین، ۲۰۱۶). حمایت از خودمختاری جنسی، پیشرفت اجتماعی و تحصیلی شرایط مثبتی را برای فعالیت‌های جنسی در زنان ایجاد کرده است (کانتولا، ۲۰۱۳). بنابراین در دهه‌های گذشته، تغییرات عمده‌ای در تمایلات جنسی زنان رخ داده است. شواهد نشان می‌دهد که نگرش زنان آزادتر شده؛ رفتار جنسی برابرتر شده؛ زنان از نظر جنسی فعال‌تر شده و در مجموع رضایت جنسی زنان افزایش یافته است. این تحولات در نقش‌های جنسیتی زنان در دهه‌های اخیر باعث شده که نگرش زنان در مسائل جنسی نیز تغییر کند و به دنبال ارگاسم و رضایت جنسی بیشتری باشند که این تغییرات می‌تواند با سبک تبادلی منفعت‌طلبی در ارتباط باشد که به نوبه خود این حالت با شخصیت مردانه بیشتر در ارتباط است. از طرفی ویژگی‌های زنانگی مثل مهربانی، حمایت بیش از حد، گرم بودن و ... باعث می‌شود، زنان در ارتباطشان بیش از حد سرمایه‌گذاری کنند. پیشنهاد مطالعاتی نشان داده است که زنان به خاطر اینکه به صمیمیت عاطفی برسند، وارد رابطه جنسی با همسرشان می‌شوند نه به خاطر

منابع

شریفیان، مهناز؛ صفاری نیا، مجید؛ علیزاده فرد، سوسن. (۱۳۹۷b). بررسی مدل ساختاری اختلال واژینیسموس بر اساس متغیرهای سازگاری زناشویی، خودابرازگری جنسی و اضطراب رابطه جنسی و سبک‌های تبادل اجتماعی. *پژوهش در سلامت روان‌شناختی*، ۱۲(۴): ۴۹-۶۵

شجاع فرد، شقایق. (۱۳۹۹). بررسی و مقایسه ناهماهنگی شناختی و سبک‌های تبادل اجتماعی در بیماران زن مبتلا به اختلال افسردگی اساسی و زنان سالم. *روانشناسی و روانپزشکی شناخت*، ۷(۳): ۱۲۴-۱۳۵.

صفاری نیا، مجید. (۱۳۹۴). *آزمون‌های روانشناسی اجتماعی و شخصیت*. انتشارات ارجمند، تهران.

صفاری نیا، مجید. (۱۳۹۶). بررسی ویژگی‌های روانسنجی مقیاس سبک‌های تبادل اجتماعی در جمعیت ایرانی.

حکمت نیا، مطهره و بهادری جهرمی، ثمینه. (۱۳۹۵). بررسی نظریه مبادله و نقش آن در روابط درونی خانواده. فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی، ۲(۳): ۱۵۹-۱۶۶.

زارعی، جمیله؛ پورحسین، رضا؛ طرفداری، اعظم؛ حبیبی عسکرآباد، مجتبی؛ باباخانی، مریم. (۱۳۹۵). طراحی و ارزیابی یک مدل زیستی روانی برای سلامت جنسی زنان یائسه: نقش واسطه‌ای مولفه‌های فرهنگی. *پژوهش در سلامت روان‌شناختی*، ۱(۱۰): ۱-۱۱.

شریفیان، مهناز؛ صفاری نیا، مجید؛ علیزاده فرد، سوسن. (۱۳۹۷a). نقش طحوراه‌های جنسی با میانجیگری سبک انصاف در پیش بینی اختلال درد جنسی: بررسی مدل معادلات ساختاری. *روانشناسی سلامت*، ۷(۲۲): ۱۶۹-۱۹۰.

- انتشارات محراب، تهران.
- علی اکبری دهکردی، مهناز؛ حیدری نسب، لیلا؛ کیقبادی، شیرین. (۱۳۹۲). رابطه عملکرد جنسی با سازگاری زناشویی در زنان متأهل. *روانشناسی بالینی و شخصیت*، ۲۰(۸): ۸۷-۹۸.
- علی اکبری دهکردی، مهناز؛ شکرکن، حسین؛ محتشمی، طیبه. (۱۳۹۰). رابطه نقش جنسیتی با سلامت روانی و مولفه های آن در زنان شاغل. *روانشناسی بالینی و شخصیت*، ۳(۵): ۳۷-۴۸.
- علی اکبری دهکردی، مهناز؛ محتشمی، طیبه؛ حسن زاده، پرستو. (۱۳۹۱). بررسی خصوصیات روانسنجی عاملهای مردانگی و زنانگی مقیاس نقش جنسی بم فرم کوتاه با تأکید بر تحلیل عاملی در جمعیت تهرانی. *فصلنامه شناخت/اجتماعی*، ۱(۱): ۴۲-۵۶.
- عزیزپور، پرپوش؛ صفرزاده، سحر. (۱۳۹۵). نقش تعدیل کننده ادراک انصاف و رفتارهای فداکارانه در رابطه صمیمیت با همسر و کیفیت زناشویی. *خانواده پژوهی*، ۱۲(۴۷): ۳۹۱-۴۱۱.
- معرف، مونا؛ خلیلی، شیوا؛ حجازی، الهه؛ غلامعلی لواسانی، مسعود. (۱۳۹۳). رابطه سبک های هویت و نقش های جنسیتی زوجین با رضایتمندی زناشویی. *روانشناسی*، ۴(۱۸): ۳۶۵-۳۸۰.
- AL-krenawi A. (2012). A study of psychological symptoms, family function, marital and life satisfactions of polygamous and monogamous women: The Palestinian case. *International journal of social psychiatry*, 58 :79- 86.
- Bem, S. L. (1983). Gender schema theory and its implications for child development. *Sings*, 8(2): 598-616.
- Baumeister, R.F. (2014). Sexual Economics: Sex as Female Resource for Social Exchange in Heterosexual Interactions. *Personality and Social Psychology Review*, 8 (4): 339-363.
- Basson, R. (2005). Women sexual dysfunction: Revised and expanded definitions. *Synthesis*, 172(10):1327-33.
- Cornwall A. (2014). Spending power: Love, money, and the reconfiguration of gender relations in Ado-Odo, southwestern Nigeria. *American Ethnologist*, 29(4): مطالعات/روانشناسی صنعتی و سازمانی، ۴(۱): ۱-۱۸.
- صقاری نیا، مجید؛ شریفیان، مهناز؛ علیزاده فرد، سوسن. (۱۳۹۹). نقش تئوری تبادل اجتماعی در پیش بینی ازدواج به وصال نرسیده. *شناخت/اجتماعی*، ۱۰(۱۷): ۲۹-۴۶.
- صقاری نیا، مجید؛ خلیلی، مهدی، ادب دوست، فاطمه. (۱۳۹۹). مقایسه سبک های تبادل اجتماعی و جامعه پسندی در میان بیماران مبتلا به سرطان گوارش، قلبی و عادی. *روانشناسی/اجتماعی*، ۱۳(۵۵): ۱۵-۲۷.
- صقاری نیا، مجید؛ دهخدایی، سهیلا. (۱۳۹۹). ارائه مدل اکتشافی جهت بیان روابط بین عوامل شخصیتی، سبک های دلبستگی، منبع کنترل، راهبردهای مقابله ای و استرس ادراک شده با ادراک بیماری در مبتلایان به هموفیلی: با تأکید بر نقش میانجی سبک های تبادل اجتماعی. *پژوهش در سلامت روانشناختی*، ۱۴(۲): ۶۶-۸۰.
- علی اکبری دهکردی، مهناز. (۱۳۹۳). *مبانی نظری و پژوهشی روانشناسی جنسیت و نظریه آندروژنی*. انتشارات محراب، تهران.
- علی اکبری دهکردی، مهناز. (۱۳۸۹). رابطه عملکرد جنسی زنان با سازگاری زناشویی. *مجله علوم رفتاری*، ۴(۳): ۱۹۹-۲۰۶.
- علی اکبری دهکردی، مهناز؛ محمدی، اعظم. (۱۳۹۴). *روانشناسی اختلالات جنسی زنان با تأکید بر واژینیسیموس (به انضمام بسته آموزشی درمانی)*. 963-980.
- Clark MS, Mills JR. (2011). A theory of communal (and exchange) relationships. *Handbook of theories of social psychology*,3; 2:232-50.
- Fainshmidt, S., & Frazier, M. L. (2017). What Facilitates Dynamic Capabilities? The Role of Organizational Climate for Trust. *Long Range Planning*, 50(5), 550-566.
- Higgins, J. M., Mullinax, M., Trussell, J., Davidson, J. K., & Moore, N. B. (2011). Sexual satisfaction and sexual health among university students in the United States. *American Journal of Public Health Higgin*, 22(1): 101.9.
- Hope, R. (2014). Addressing cross-generational sex: A desk review of research and programs. Washington, DC: Population Reference Bureau.
- Hatfield, E. & Rapson, R. L. (2011). *Equity*

- theory in close relationships*. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.) *Handbook of Theories of Social Psychology*. (pp. 200-217). London: Glyph International
- Isaac, R., Shah, A. (2011). Sex Roles and Marital Adjustment in Indian Couples. *International Journal of Social Psychiatry*, doi.org/10.1177/0020764004040960.
- James, A. I. (2020). Language, society and gender. *Journal of Humanistic and Social Studies*. 11(1), 41-52.
- Kołtuniuk A, Przestrzelska M, Karnas A, et al. (2020). The Association Between Sexual Disorders and the Quality of Life of Woman Patients with Multiple Sclerosis: Findings of a Prospective, Observational, and Cross-Sectional Survey. *Sex Med*, 8:297–306.
- Kenrick, D.T., Li, N.P., Butner, J. (2003). Dynamical evolutionary psychology: Individual decision rules and emergent social norms. *Psychol Rev*, 110(1): 3–28.
- Kline, R.B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling* 4th edition Guilford Press. New York.
- Kontula, O., Miettinen, A. (2016). Determinants of female sexual orgasms. *Socioaffective Neuroscience & Psychology*, 6: 31624 - <http://dx.doi.org/10.3402/snp.v6.31624>
- Kontula, O. (2013). Sexuality among older adults. In A. K. Baumle, (Ed.), *International handbook on the demography of sexuality*, Vol. 5 (pp. 195-214). *International Handbooks of Population*, Dordrecht, Springer.
- Leybman, M., Zuroff, D.C., Fournier, M.A., Kelly, A.C., Martin, A. (2011). Social exchange styles: Measurement, validation, and application. *Personality*, 25(3):198-210.
- Liu J. (2012). Social Exchange Theory on Romantic Relationships. *California Sociology Forum*.; 4(1), 62-70.
- Lefkowitz, E.S., & Zeldow, P.B. (2006). Masculinity and femininity predict optimal mental health: A belated test of the Androgyny Hypothesis. *Journal of Personality Assessment*, 87, 95-101.
- McClelland, S. I. (2011). Who is the “self” in self reports of sexual satisfaction? Research and policy implications. *Sexuality Research and Social Policy*, 8: 304–320.
- Mahalik, J.R., Burns, S.M., & Syzdek, M. (2007). Masculinity and perceived normative health behaviors as predictors of men’s health behaviors, *Journal of Social Science & Medicine*, 64, 2201-2209.
- Nakonezny, P.A., Denton, W.H. (2008) Marital Relationships: A Social Exchange Theory Perspective. *the American Journal of Family Therapy*, 36(5): 402-412.
- Poyner-Del Vento PW, Cobb RJ. (2011). Chronic stress as a moderator of the association between depressive symptoms and marital satisfaction. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 30(9):905-36.
- Perry, B. J. (2004). The relationship between equity and marital quality among Hispanics, African, Americans and Caucasians. Doctoral Dissertation. Ohio State University.
- Pan, S. (2018). Do workaholic hotel supervisors provide family supportive supervision? A role identity perspective. *International Journal of Hospitality Management*, 68, 59-67.
- Rosenbaum T.Y. (2009). Applying theories of social exchange and symbolic interaction in the treatment of unconsummated marriage/ relationship', *Sexual and Relationship Therapy*, 24(1): 38 -46.
- Rosen, R., Brown, C., Heiman, J., Leiblum, S., Meston, C., Shabsigh, R., Ferguson, D., D’agostino, R. (2000). The female sexual function index (FSFI): a multidimensional self-report instrument for the assessment of female sexual function. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 26: 191-208.
- Reynolds, G., Fisher, D., Dyo, M., & Huckabay, L. (2016). Using the Bem and Klein Grid scores to predict health services usage by men. *Behavioral Medicine*, 42, 143–149

- Slater C, Robinson AJ. (2014). Sexual health in adolescents. *Clin Dermatol*, 32(2):189-95.
- Sánchez-Fuentes, M., Santos-Iglesias, P. (2016). Sexual Satisfaction in Spanish Heterosexual Couples: Testing the Interpersonal Exchange Model of Sexual Satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 42(3): 223-242.
- Sprecher, S. (2001). Equity and social exchange in dating couples: Associations with satisfaction. *Journal of Marriage and Family*, 63: 599-613.
- Stephenson, Kyle R; Meston, Cindy M. (2011). The Canadian Journal of Human Sexuality. *Toronto*, 20(1/2): 31-40.
- Spellman F. (2013). The social exchange theory: We all weight out our options. *Journal of Personality Assessment*, 50: 18-23.
- Sabey CV, Charlton C, Charlton SR. The magic positive -to -negative interaction ratio: Benefits, applications, cautions, and recommendations. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*. 2018;17(1):3-11.
- Ta, V.P. (2017). A Meta-Analytic Review of Gender-Role Dimensions and Relationship Satisfaction. *Journal of Relationships Research*, 8 !18): 1-14.
- Taniguchi H, Kaufman G. (2013). Gender role attitudes, troubles talk, and marital satisfaction in Japan. *Journal of Social and Personal Relationships*; 31(7):128-144.
- Thibaut, J.W., Kelley, H.H. (1959). *The social psychology of groups*. Oxford, England: John Wiley.
- Tork Zahrani S, Banaei M, Ozgoli G, Azad M. (2016). Investigation of the postpartum female sexual dysfunction in breastfeeding women referring to healthcare centers of Bandar Abbas. *Iranian J Obstet Gynecol Infer*, 19 (35): 1-12.
- West R, Turner L. (2007). *Introducing communication theory: Analysis and application*. New York, NY: McGraw Hill.
- Yoo, J. (2020). Gender role attitude, communication quality, and marital satisfaction among Korean adults, *Journal of Family Studies*, DOI: 10.1080/13229400.2020.1791230.
- Wamoyi J, Fenwick A, Urassa M, Zaba B, Stones W. (2015). Women's bodies are shops": Beliefs about transactional sex and implications for understanding gender power and HIV prevention in Tanzania. *Archives of Sexual Behavior*, 40:5-15.
- Woodhill, B.M., & Samuels, C.A. (2003). Positive and negative androgyny and their relationship with psychological health and well-being. *Sex Roles*, 48(11/12), 555-565.

COPYRIGHTS

© 2022 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

مقایسه اثربخشی نوروفیدبک و شناخت درمانی مبتنی بر ذهن آگاهی بر سازگاری اجتماعی، سازگاری هیجانی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان

امیر صالح وثوق^۱، جعفر شعبانی^{۲*}، جوانشیر اسدی^۳

۱. کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲. استادیار روان‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۳. استادیار روان‌شناسی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران

پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۷

دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۰۳

Comparison of the Effectiveness of Neurofeedback and Mindfulness-Based Cognitive Therapy on Student's Social, Emotional, and Academic Adjustment

Amirsaleh Vosough¹, Jafar Shabani^{2*}, Javanshir Asadi³

1. M.A. of General Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran

2. Assistant Professor of Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran

3. Assistant Professor of Psychology, Gorgan Branch, Islamic Azad University, Gorgan, Iran

Received: 2022/01/23

Accepted: 2022/09/18

10.30473/clpsy.2022.62683.1650

Abstract

Introduction: this study aims to compare the effectiveness of neurofeedback and mindfulness-based cognitive therapy on social adjustment. Emotional, students' education was done. **Methods:** In this study, the statistical population included 108 pre-university students in Mashhad who were studying in Mashhad in the academic year. According to the statistical population and Due to the prevalence of coronavirus, available sampling was used in this study. For the sample size according to the inclusion and exclusion criteria, 45 people were selected and randomly, 15 people in the control group and 15 people in the experimental group 1 and 15 people in the experimental group 2 and neurofeedback method on the experimental group 1 and method Mindfulness-based cognitive therapy was performed on experimental group 2 and the two methods were finally compared with each other. **Data collection tools were;** Adjustment inventory of school students(AISS), Mindfulness Protocol. **Results:** According to the results of statistical analysis, the use of neurofeedback exercises significantly increases students' emotional, social and academic adjustment. Also, mindfulness-based cognitive therapy significantly increases emotional, social and academic adjustment. However, there is no significant difference between the effectiveness of neurofeedback method and mindfulness-based cognitive therapy on students' adjustment factors.

Keywords: Neurofeedback - Mindfulness-Based Cognitive Therapy - Social Adaptation, Emotional Adaptation, Academic Adaptation.

چکیده

مقدمه: نقص در حافظه فعال یکی از شکایات رایج در بیماران دچار سکنه مغزی است. هدف مطالعه حاضر، بررسی تأثیر استفاده همزمان از تحریک دو موضعی یک نیمکره‌ای مستقیم فراجمجمه‌ای (a-tDCS) و توانبخشی شناختی رایانه‌ای و تحریک تک موضعی (a-tDCS) در مقایسه با توانبخشی شناختی رایانه‌ای بدون tDCS بر روی حافظه فعال بیماران دچار سکنه بود. روش: ۳۲ بیمار (شامل ۲۱ مرد و ۱۱ زن، با دامنه سنی ۴۰-۶۵ سال) سکنه‌ای به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و به صورت تصادفی در یکی از سه گروه آزمایشی و یک گروه تحریک کاذب قرار گرفتند. تمامی گروه‌ها تحت آموزش تکلیف N back قرار گرفتند، گروه a-tDCSUHCDS تحریک آنودال را بر روی DLPFC چپ و M1 دریافت کرده و گروه تک موضعی a-tDCS تحریک آنودال را بر روی DLPFC چپ در حین توانبخشی شناختی دریافت کردند. نتایج: تحلیل واریانس با اندازه‌گیری‌های مکرر نشان داد که گروه a-tDCSUHCDS بهبودی بیشتری را در تکالیف حافظه فعال نشان داده اند. همچنین، پس از ۸ هفته پیگیری، گروه a-tDCSUHCDS بهبودی بیشتری را در تکالیف ذکر شده نشان داد. نتیجه‌گیری: این یافته‌ها نشان می‌دهند که استفاده همزمان از tDCS و توانبخشی شناختی رایانه‌ای به واسطه افزایش تحریک‌پذیری شبکه‌های قشری در نواحی مغزی که نقش مهمی در کارکردهای اجرایی دارند، باعث افزایش کارآمدی برنامه‌های توانبخشی شناختی در بیماران سکنه‌ای می‌شود.

کلیدواژه‌ها: نوروفیدبک، شناخت درمانی مبتنی بر ذهن آگاهی، سازگاری اجتماعی، سازگاری هیجانی، سازگاری تحصیلی.

مقدمه

دانش آموزان به عنوان منابع معنوی جامعه و آینده‌سازان کشور، نیروهای برگزیده از نظر استعداد، خلاقیت و پشتکار هستند. توجه به مشکلات روانشناختی این قشر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از آنجایی که دانش‌آموزان به عنوان رکن اساسی نظام آموزشی، در دستیابی به اهداف نظام آموزشی کشور، نقش و جایگاه ویژه‌ای دارند، توجه به این قشر از جامعه از لحاظ آموزشی و تربیتی، باروری و شکوفایی هر چه بیشتر نظام آموزشی و تربیتی جامعه را موجب می‌گردد (ممبینی، ۱۳۹۶).

یکی از مسایل مهم در دوران تحصیل دانش‌آموزان موضوع سازگاری با شرایط است که دارای ابعاد مختلفی مانند: سازگاری اجتماعی، هیجانی و تحصیلی می‌باشد. سازگاری اجتماعی شامل سازگاری فرد با محیط اجتماعی خود است که این سازگاری ممکن است با تغییر دادن خود و یا محیط به دست آید. بین عوامل خانوادگی و سازگاری اجتماعی فرزندان در مدرسه رابطه معناداری وجود دارد؛ یعنی چگونگی روابط والدین در سازگاری اجتماعی فرزندان آنان در مدرسه مؤثر است. دانش‌آموزانی که در مدرسه از سازگاری اجتماعی مطلوبی برخوردارند، دارای والدینی با روابط مبتنی بر تفاهم هستند، در حالی که دانش‌آموزان ناسازگار دارای والدینی هستند که از روابط صحیح و بر اساس تفاهم بهره‌مند نیستند (نظامی و آزموده، ۱۳۹۸). سازگاری هیجانی سلامت روانی خوب، رضایت از زندگی شخصی و هماهنگی میان احساسات، فعالیت‌ها و افکار است. به عبارت دیگر، سازگاری هیجانی یعنی مکانیزم‌هایی که توسط آنها، فرد ثبات عاطفی پیدا می‌کند. توانمندی‌ها و شایستگی‌های اجتماعی و هیجانی از عوامل تعیین‌کننده تأثیرگذار بر سازگاری تحصیلی محسوب می‌شوند (فریلیچ و شچمن^۱، ۲۰۱۰). در این میان سازگاری تحصیلی به توانمندی یادگیرندگان در کنار آمدن با شرایط تحصیلی و نقش‌هایی که در این ارتباط بر عهده اوست، اشاره دارد. سازگاری تحصیلی ناظر به توانمندی فراگیران در انطباق با شرایط و الزامات تحصیل و نقش‌هایی است که در مدرسه و دانشگاه به منزله نهاد اجتماعی فراروی آنها قرار می‌گیرد (تمنائی فر و مرادی، ۱۳۹۴).

پیشینه پژوهش

در این پژوهش دو روش درمانی که بر سازگاری تأثیر

می‌گذارد، مورد مقایسه قرار گرفت؛ نوروفیدبک و شناخت درمانی مبتنی بر ذهن آگاهی.

نوروفیدبک بر اساس نظریه رابطه ذهن- بدن تحول یافته است و بر توانایی ذهن برای بازسازی، تغییر و التیام خود به روش طبیعی تأکید دارد (لوپر، بیانچینی و همکاران^۲، ۱۹۸۵). روی شاخص‌های مختلف از جمله توجه، تمرکز، اضطراب، یادگیری و غیره تأثیر می‌گذارد که تأثیر آن بر افزایش سازگاری محرز شده است (نان، کیو، یانگ و همکاران^۳، ۲۰۱۵). هنگامی که امواج از فرکانس و عملکرد تعریف شده خود خارج می‌شوند، تمرینات نوروفیدبک طی جلسات مختلف، مغز را برای فعالیت با الگوی مناسب پرورش می‌دهد؛ این حالت دربرگیرنده افزایش یا کاهش فعالیت امواج خاصی در مناطق خاصی از مغز است (مک کز، ونگ، لام و همکاران^۴، ۲۰۱۶).

درمان دیگر ذهن آگاهی^۵ بود، این درمان تلفیقی از درمان شناختی-رفتاری^۶ و ذهن آگاهی بوده و از روش‌های آموزش توجه پایدار از مسیرهای درمانی شناخت درمانی مبتنی بر ذهن آگاهی می‌توان به تنظیم توجه، تنظیم هیجانی، آگاهی بدنی و کسب دیدگاه مشاهده خود از بالا و راه دور اشاره کرد (هولز، کارمودی، ونگل و همکاران^۷، ۲۰۱۱). تحقیقات نشان داده‌اند که مراقبه ذهن آگاهی خلق را بهبود بخشیده و آموزش کوتاه‌مدت آن خستگی و اضطراب را کاهش می‌دهد (زایدن^۸ و همکاران، ۲۰۱۶). آموزش مهارت‌های ذهن آگاهی بر میزان سازگاری (عاطفی، آموزشی و اجتماعی) تأثیرگذار است (بهلمیجر^۹ و همکاران، ۲۰۱۶). لینلاند^{۱۰} (۲۰۱۵) در پژوهشی که به بررسی اثرات برنامه ذهن آگاهی برای دانش‌آموزان دبیرستانی صورت گرفت، نشان داد که آموزش ذهن آگاهی باعث پیشرفت تحصیلی می‌شود. همچنین مطالعات نشان داد که افراد با ذهن آگاهی بالا دارای سازگاری تحصیلی بالایی هستند (متلر^{۱۱}، کارسلی، جولی و هیس^{۱۲}، ۲۰۱۷).

2. Lubar, Bianchini, Calhoun, LambertBrody & Shabsin

3. Nan, Qu, Yang, Wan, Hu, Mou & et al

4. Ma, Wong, Lam, Wan & Lee

5. mindfulness-based cognitive therapy

6. Cognitive Behavioral Therapy

7. Hölzel, Carmody, Vangel, Congleton, Yerramsetti, Gard & et al.

8. Zaiden

9. Bohlmeijer

10. Leland

11. Mettler, J., Carsley, D., Joly, M., & Heath, N. L

12. Mettler, Carsley, Joly & Heath,

1. Freilich & Shechtman